

РОЛЬ ПРИБУТКОВО-МАЙНОВОГО ПОДАТКУ ГРОМАДЯН У ФІНАНСУВАННІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УСРР У 1920-ТІ РР.

Висвітлюється запровадження радянською владою прибуткового податку громадян та використання отриманих від нього коштів для фінансування державного бюджету УСРР у 1920-ті рр.

Ключові слова: *прибуток, податок, фінансування, бюджет, кошти, УСРР.*

На початку 1920-х рр., в умовах системного занепаду промисловості, економічної деградації сільського господарства, конфіскацій майна і реквізицій харчів у населення, важко було сподіватися на фінансову ефективність податку з особистих доходів та майнового стану громадян. Недолуга соціально-економічна політика у формі воєнкомуністичного управління, яка ліквідувала інститут приватної власності, товарно-грошові відносини, дезорганізувала діяльність кредитно-банківських установ, внесла хаос у систему матеріальних цінностей. Країну залишили десятки тисяч заможних людей – потенційних платників податків. Законсервовані націоналізовані фабрики та заводи не приносили прибутків їхнім власникам, а бездіяльний банківський капітал замінили підпільні лихварі та валютники. Грошова реформа оживила державний і народний сектори економіки, пожвавила ринкові відносини. Але радянські грошові знаки не стали засобом накопичення для населення, хоча були засобом платежів, виплати, зарплати та внесення податків.

Загалом система оподаткування громадян (якщо не брати до уваги сільськогосподарський та промисловий податки) почала формуватися у березні 1922 р. Тоді був запроваджений перший цільовий загальногромадянський податок, кошти від якого почали надходити у травні. На вересень 1922 р. вони склали символічну цифру – 1393 крб. золотом. Другий загальногромадянський податок запроваджений 9 листопада 1922 р. На червень 1923 р. від нього надійшло 416 крб. золотом. Трудгужподаток (використання рухомого майна населення – возів, саней, робочого тягла) склав тоді значно більшу суму – 4388 крб. золотом [1, с. 3, 4–5].

Прибутково-майновий податок офіційно постав 16 листопада 1922 р. Але реально почав діяти з 1 січня 1923 р. і приніс протягом бюджетного року 2,1 тис. червінців [2, с. 5]. За лютий-червень 1923 р. надійшло 1386 крб. золотом [1, с. 5]. Причинами повільного надходження податку були: недостатньо обґрунтований фінансово-економічний прогноз структури національного доходу, катастрофічні наслідки війни і «соціальної революції», господарської руїни, а також неприйняття ідеї прибуткового оподаткування. «Прошарок осіб, – зазначав тоді професор Ф. Несмелов, – з бодай яким-небудь великим прибутком, наявність якого і зумовлює грошовий ефект податку для казни, виснажується, а місцями і взагалі зведений нанівець» [2, с. 5]. Незважаючи на організаційні і фінансові труднощі в налагодженні підприємницької діяльності, в окремих районах так звані непмани становили 91%, особи вільних професій – 7%, власники та орендарі нерухомості – 1,7%, утримувачі цінних паперів – 0,2% від загальної кількості платників податку [1, с. 5]. Перший досвід стягнення цього «класового податку» було визнано невдалим. Реалізація виграшної позики в УСРР дала у березні 1922 р. 1,1 млн. крб. золотом, тобто значно більше від прибуткового податку. За перший і другий квартал 1922/23 бюджетного року виявили лише 170 тис. його платників, а сума зібраного податку склала 24 тис. крб. [3, с. 11, 15]. Облік та їх реєстрація вимагали коштів і необхідної кількості податківців, які займалися оподаткуванням селянських господарств, торгових та промислових закладів.

Між стягненням податків з населення та усвідомленням ним їхньої фінансово-економічної ролі у розбудові державного бюджету – існувала нездоланна відстань. Усі податки без винятку мали фіскальну природу та репресивний механізм вилучення, тому викликали зневагу до податкових органів і невдоволення податковою політикою. З десяти прямих податків, які діяли в Україні у 1922–1925 рр., прибутковий посідав третю сходинку за обсягом надходжень, якщо не

брати до уваги гербовий збір. У 1922/23 р. прибутковий податок займав 10,1%, а протягом двох наступних років – близько третини. З жовтня 1924 р. до липня 1925 р. у примусовому порядку були розміщені облігації золотої позики на суму 4,2 млн. крб., яку приєднали до прибуткового податку [4, с. 9]. Взагалі державні позики були особливою формою додаткового оподаткування і вони обов'язково виконувалися. Заборгованість («недоїмка») прибуткового податку за 1923/24 р. склала 36% [2, с. 9]. Вона була зумовлена зубожінням народу, неврожаєм поточного року, посиленням оподаткуванням «доходів нетрудового елементу», відрахунками на місцеві потреби. Для платників була обтяжливою одночасність внесення податків – сільгосподатку, промислового, прибуткового тощо. У 1922/23 р. лише Держбанком та Українбанком було розміщено різних позик на 3,9 млн. крб. [5, с. 31].

27 липня 1923 р. ЦВК та РНК СРСР видав постанову «Про встановлення твердих ставок місцевих податків і зборів», за якою власники квартир сплачували за рік не більше 15 коп. за квадратний метр житла, 1 крб. із гужового промислу (з повозки або саней), 1 крб. 50 коп. з коня і 5 крб. за річковий паром [6, арк. 31]. Податок із виїзного екіпажу приватних перевізників становив 10 крб. Класовий принцип прибуткового податку з так званою прогресивною ставкою був орієнтований на мобілізацію реальних коштів у населення. Так, відомий у 1920-х рр. політик Ю. Ларін вважав, що 10 млрд. червінців національного доходу 1924 р. розподіляються у такий спосіб: 38% – у сільському господарстві, 32% – у промисловості, 6% – на транспорті і 23% – у торгівлі [7, с. 51–52]. Він вважав недостатнім стягнення прибуткового податку із «непманської буржуазії» у розмірі 19% при річному доході 10 тис. крб. [8, С. 92]. За його підрахунками, так званих радянських капіталістів у 1923 р. було 2%, тобто 600 тис. родин, а їхні капітали у 1927 р. склали 1,6 млрд. крб. [8, с. 246]. Оподаткування їхніх доходів відбувалося з особливою увагою.

Платники прибуткового податку фактично розподілялися на три соціально-професійні категорії, які відрізнялися не лише ставками оподаткування, а і ставленням до них радянських органів влади. До першої категорії належали наймані працівники (категорія «А»), до другої – особи «трудового елементу» (категорія «Б» – ремісники, візники, торгові агенти, представники вільних професій, духовенство тощо), до третьої – власники торгових і промислових підприємств, орендарі, лихварі, домовласники (категорія «В»). Одні платили основний (звичайний) податок, а інші – прогресивний. Платників останнього «прогресивного» податку було мало, тому що прогресивна ставка стосувалася осіб, доходи яких перевищували встановлений мінімум – для великих міст понад 500 крб., для решти від 300 до 450 крб. [9, с. 154]. Кількість та соціально-професійна структура платників прибуткового податку за першу половину 1923/24 р. подані в табл. № 1.

Отже, переважну більшість платників прибуткового податку становили нетрудові елементи (категорія «В»), тобто непмани, лихварі, домовласники,

Таблиця №1

Соціальні категорії платників прибуткового податку в УСРР [9, с. 155]

Категорія платників	Платників (у тис.)		Доходи платників (у млн)		Середні доходи (крб.)	
	Основного	Прогресивного	Основного	Прогресивного	Основного	Прогресивного
Категорія А	53,8	0,8	16,1	0,9	229	1069
Категорія Б	87,8	31,1	19,1	18,9	218	604
Категорія В	153,9	114,9	39,1	93,5	196	820
Разом	295,5	145,9	65,3	113,3	221	776

але вони були громадянами УСРР. Прибутковий податок сплачувала переважна більшість найманих робітників державного чи будь-якого іншого сектору економіки, якщо вони отримували

зарплату. У категорії «Б» 56,4% платників податку представляли кустарно-ремісничу галузь, а у категорії «В» власники першого і другого розрядів торгово-промислових підприємств становили 48%, а домовласники – 37% [9, с. 155]. Їхні доходи були об'єктом оподаткування. Пересічна сума прибутку «прогресивників» становила 607 крб. Вони сплачували податок із суми вище встановленого мінімуму, який був визначений у розмірі 107 крб. Загалом оподатковувалася кожна зарплата, річний дохід ремісника, непмана, домовласника, орендаря тощо. У 1923/24 р. на Донеччині оподаткуванню підлягало 54810 платників, із яких категорія «В» посідала 60% (при 62% в УСРР), а решту становили особи з категорії «А» та «Б». Особи, які отримували доходи від особистої праці за наймом, склали 16% (в УСРР 3,8%), без найму – 23% (в УСРР 34%). Власники торгово-промислових установ серед платників прибуткового податку цього економічного району становили 36%, а домовласники – 15% [10, с. 10–11].

Охоплення платників прибуткового податку фінансовими зобов'язаннями свідчило про оперативну повсякденну діяльність податкових органів. Наприклад, у 1922/23 р. в СРСР працювало 629 тис. податківців, у першій половині 1923/24 р. – понад 2 млн. Із них в УСРР відповідно було 218 тис. осіб і 621 тис. осіб, тобто третина союзного контингенту. За категоріями кількість платників податку в СРСР та в УСРР була приблизно пропорційною. Але дві категорії охоплювали основних платників прибуткового податку. Це власники торгово-промислових закладів і домовласники. Прогресивний прибутковий податок в СРСР у першій половині 1923/24 р. платили 447 тис. осіб, а в УСРР – 161 тис. осіб. Доходи, які підлягали оподаткуванню, досягали в СРСР 407 млн. крб., а в Україні – 115 млн. крб. Їх загальна сума, порівняно з попереднім роком, виросла на третину. Більше двох третин доходів в УСРР належало так званім «нетрудовим елементам», із них 12% мали прибуток до 500 крб., 45,3% – від 500 до 1000 крб., 25% – від 1000 до 2000 крб., 11,3% – від 2000 до 4000 крб., 6,3% – понад 4000 крб. [11, с. 1,2].

Для доходів державного бюджету перелічені відсотки платників прибуткового податку мали опосередковане відношення, оскільки Наркомфін УСРР мав перераховувати не абстрактні цифри, а реальні гроші. За перше півріччя 1923/24 бюджетного року в УСРР було оподатковано 546 тис. осіб категорії «Б» і «В» на загальну суму 3,4 млн. крб. Із них 199 тис. осіб відносилися до категорії «Б» (сума податку 1,1 млн. крб.) та 347 тис. осіб до категорії «В» (сума податку 2,3 млн. крб.) [12, с. 6]. Разом з категорією «А» в УСРР за перше півріччя 1923/24 р. було зібрано 3,8 млн. крб. прибуткового податку, що становило 29,2% союзного обсягу [11, с. 3]. Кількість платників категорії «Б» та «В» та загальна сума коштів від прибуткового податку за перше півріччя 1923/24 р. у губерніях УСРР подані в табл. 2.

Таблиця №2

Динаміка прибуткового податку в губерніях УСРР 1923/24 р. [2, с. 6]

Губернія	Категорія Б		Категорія В		Разом	
	Платників	Сума податку (тис.)	Платників	Сума податку (тис.)	Платників	Сума податку (тис.)
Волинська	12409	54738	19211	112651	31620	167390
Донецька	11146	49661	28225	173395	39371	223057
Катеринославська	19971	101850	36391	237273	56362	339124
Київська	42484	278782	62881	464465	105365	744249
Одеська	36993	232750	47197	356531	84190	589282
Подільська	20139	88210	36493	222098	56632	310308
Полтавська	16780	74464	46137	241796	62917	316261
Харківська	24461	198003	100657	370988	80118	568992
Чернігівська	9290	40617	20235	112252	29525	152869
Разом	198673	1119082	347427	2292456	546100	3411539

Отже, половина коштів прибуткового податку від платників категорії «Б» припадала на Київську та Одеську губернії. А від платників категорії «В» – третина. Поділ платників у кожній категорії на соціально-професійні групи, виокремлений в літературі 1920-х рр., має важливе

наукове значення для висвітлення історії та еволюції прибуткового податку. Наприклад, із загальної суми прибуткового податку, яка за першу половину 1923/24 р. склала близько 3,8 млн. крб., службовці і робітники сплатили 6% [11, с. 3]. За третій квартал 1923/24 р. в УСРР надійшло прибуткового податку на суму 2,8 млн. крб. При цьому першість посіла Харківська губернія, за якою розміщувалися Київська та Одеська губернії [13, с. 8–11]. Цей рік виявився проривним, якщо порівнювати його з попереднім. Справа в тому, що хороший врожай 1923 р. сприяв загальному економічному розвитку, а головне – існували відповідна податкова мережа та облік і реєстр платників податку. Службовці і робітники, які одержували зарплату від 50 до 100 крб. золотом, платили у 1923 р. 3 крб. прибуткового податку за півріччя, від 100 до 150 крб. – 5 крб., від 150 крб. і більше – 7 крб., тобто 9,5% за рік [14, с. 11–12].

Статистично-економічні дані про виконання прибуткового податку розходяться у виданнях, підготовлених ЦСУ та Наркомфіном УСРР. Але вони відтворюють динаміку надходження коштів від прибуткового податку до бюджету УСРР. Наприклад, у довіднику за редакцією співробітника колегії ЦСУ УСРР М.О. Авдієнка наведено такі цифри прибуткового податку: у 1923/24 р. – 12 млн. крб., у 1924/25 р. – 13 млн. крб., у 1925/26 р. – 21 млн. крб., у 1926/27 р. – 25 млн. крб. Питома вага цього податку у доходах державного бюджету зменшилася з 27,4% у 1923/24 р. до 9,1% у 1926/27 р. [15, с. 40]. У виданнях серії «Статистика фінансів» подано дещо відмінні показники надходження прибутково-майнового податку, особливо в абсолютних числах: від 3,3 млн. крб. у 1924/25 р. до 27,3 млн. крб. у 1926/27 р. [16, с. 16–17]. У відсотках його частка зменшувалася, тому що збільшувався загальна сума доходів бюджету від інших видів податків. Щорічне збільшення коштів від прибуткового податку відбувалося за рахунок зростання кількості платників та підвищення оподаткування заможних груп. У 1924/25 р. до республіканського бюджету відраховували 26% територіальної суми прибуткового податку, у 1925/26 р. – 90% [17, с. 20]. Отже, цей податок був важливим фінансовим джерелом і свідчив про особисту участь громадян у формуванні доходів державного бюджету.

Помісячне виконання громадянами цього виду податку було насамперед результатом надзвичайно високої активності податкових органів, а не свідомості платників, особливо власників приватних підприємств, яким доводилося платити декілька податків одночасно. Борги за попередній податковий та бюджетний роки були характерним явищем для прибуткового податку. Тому відбувалася бюрократична та примусова кампанія стягнення. За першу половину 1925/26 р. в УСРР від прибутково-майнового податку надійшло 8,1 млн. крб., що складало 37,2% річного завдання. А прогнозований борг поточного бюджетного року коливався в межах 1–2 млн. крб. [18, с. 49]. Намагання податкових органів охопити якомога більше осіб прибутковим податком супроводжувалося різною дольовою участю платників у формуванні державних доходів. Перевага серед платників власників торгових установ 1–2 розряду не гарантувала значних фінансових сум та стабільного їх надходження, оскільки зменшувалася кількість самих власників. А ставка податку на заможні групи зумовлювалася розміром їхніх доходів. За підрахунками Ю. Ларіна, С. Струмиліна, Л. Крицмана, М. Фрумкіна та інших, статки 25 тис. непманів (торгової і промислової буржуазії) в СРСР 1920-х рр. забезпечували 400 млн. крб. доходу, що становило 16 тис. крб. на сім'ю. В УСРР у 1926/27 р. налічувалося 331 тис. платників прибуткового податку, із них третину становила «міська буржуазія». Із 500 млн. крб. їхнього доходу було стягнуто 5,2% прибуткового податку [19, с. 19]. За прогресивною школою платили тоді, коли чистий дохід перевищував встановлений неоподаткований мінімум – від 800 крб. до 1200 крб. Але переважна більшість платників мала дохід 500–800 крб. Наприклад, у категорії «А», відповідно до поділу на соціально-професійні групи (наймані робітники, кустарі тощо), податок стягувався від 0,7% до 30% доходу, у категорії «Б» – від 2,5% до 35% доходу, а у категорії «В» (власники торгово-промислових закладів) – від 3% до 45% чистого доходу [20, арк. 26]. Податковий збір першої категорії, враховуючи загальну кількість платників та суми прибутків, склав тоді 15 крб., другої – 38 крб., третьої – 195 крб. на особу. Але податкові органи застосовували при оподаткуванні «класовий принцип». Якщо робітники і службовці, крім основної роботи, займалися підприємництвом, тоді їхній прибутковий податок становив 30–35% доходу. Водночас власники приватних підприємств сплачували до 54% доходів [19, с. 71].

Розподіл платників прибуткового податку у 1926/27 р. за трьома категоріями дозволяє виявити дольову участь різних соціально-професійних груп радянського суспільства у формуванні доходів державного бюджету. Як уже зазначалося, до першої категорії належали наймані працівники, яких налічувалося 160 тис. осіб. Із них 60 тис. осіб склали робітники (37,5%) та 96 тис. – службовці (60%), решту 4 тис. осіб (2,5%) – наймити промислових кооперативних товариств, інваліди. Переважна більшість представників цієї категорії зосереджувалася в містах (80%). Другу категорію представляли кустарі, особи вільних професій, домовласники, власники земельних ділянок, яких налічувалося 106 тис. осіб, 69% із них становили кустарі. Третя категорія охоплювала власників торгово-промислових закладів. Їх налічувалося понад 100 тис. осіб. Однак із них торгівлею займалися 86,3%. Представники усіх трьох категорій у 1926/27 р. разом сплатили 25–26 млн. крб. прибуткового податку. Але 75% внесли представники третьої категорії. Існував також цільовий квартирний податок, платниками якого були 50 тис. власників. Вони внесли 2,8 млн. крб. податку. Загалом «особисті податки» сплачували 354161 особа. Крім них, 18268 осіб були платниками податку з надприбутку [16, с. 58–59, 67]. Держава через податкові органи ретельно відслідковувала фізичних та юридичних осіб, реєструвала, обстежувала майновий стан і встановлювала суми податків.

Починаючи з 1927/28 р., три бюджетних роки поспіль продовжувалася тенденція максимального стягнення прибуткового податку. Частина його тягаря перекладалася на платників у державних та кооперативних установах, оскільки в умовах згорання непу стрімко зменшувалася кількість приватних закладів та найманих працівників. У 1927/28 р. податок зі спадщини склав 54 тис. крб. [16, с. 67], а прибутковий – 34 млн. крб., що становило 17% суми податкових надходжень та 13% доходної частини державного бюджету УСРР [21, с. 14]. У 1928/29 р. планувалося за рахунок прибуткового податку зібрати 39,5 млн. крб., що мало скласти 12,2% податкової та 9,4% доходної частини бюджету. Загальну суму цього податку, порівняно з попереднім роком, планувалося збільшити майже на третину. Реально надійшло від прибуткового податку 52,3 млн. крб. Отже, річне завдання було перевищене на чверть [21, с. 5]. Надходження від цього податку склали 13% доходу бюджету УСРР. Зростання податкової суми відбулося насамперед за рахунок стягнення податку з прибутку, тобто із зарплати робітників провідних промислових трестів, а також тому, що РНК СРСР дозволила податковим органам вилучати із приватника половину податкового окладу у формі авансового збору [22, с. 10]. Уперше за усі попередні роки було отримано 0,3 млн крб. за рахунок податку від спадкового майна. Ці кошти також надійшли до бюджету.

Державно-кооперативний і приватний сектори економіки, як свідчать матеріали бюджету УСРР на 1929/30 р., відрізнялися дольовою участю у формуванні коштів прибуткового податку. Так, у 1926/27 р. за рахунок приватного сектору було зібрано 77%, у 1927/28 р. – 86%, а в 1928/29 р. – 80% загальної суми прибуткового податку [22, с. 11]. Отже, кошти від прибуткового податку в приватному секторі склали переважаючу частину надходжень від цього податку. Політика економічного обмеження приватного сектору в торгівлі шляхом підвищення 26 вересня 1926 р. та 14 грудня 1927 р. норм оподаткування виявилася політично недалекоглядною. Загальна сума прибуткового податку в СРСР протягом 1924–1929 рр. виросла у 2,5 рази [23, с. 102–103], а в УСРР – у 4,4 рази. Це означало посилення податкового тиску на громадян, особливо тих, які займалися приватним підприємництвом, маючи дрібні торгово-промислові заклади.

Отже, запровадивши у 1922/23 р. прибутково-майновий податок, тобто із особистих прибутків громадян, радянська держава суттєво наповнила доходну частину державного бюджету. Водночас постійно зростав податковий тиск на «торгову і промислову буржуазію», на так званих непманів. Влада не допускала «капіталістичного переродження суспільства», хоча і ціною втрати у перспективі фінансових джерел бюджетних доходів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Анализ поступлений прямых и косвенных налогов на Украине в 1922–23 г. и перспективы на бюджетный 23–24 г. // Финансовый бюллетень. – 1923. – № 25.
2. Несмелов Ф. Налоговые доходы за пять лет / Ф. Несмелов // Финансовый бюллетень. – 1923. – № 4.

3. Свод общегосударственных доходов и расходов по росписи на 1922– 1923 бюджетный год в золотых рублях // Финансовый бюллетень. – 1923. – № 5–6.
4. Шевцов Ф. Поступления прямых налогов по Украине / Ф. Шевцов // Финансовый бюллетень. – 1925. – № 1–2.
5. Материалы для определения роли Украины в общегосударственном бюджете СССР в 1913, 22–23, 23–24 и 24–25 г.г. – Х., 1925
6. ЦДАВО України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Спр. 282.
7. Обзор печати // Хозяйство Украины. – 1924. – № 11.
8. Ларин Ю. Частный капитал / Ю. Ларин. – М.; Л., 1927.
9. Горелик И.Г. Доходы неземледельческого населения Украины в 1923–24 г. и 24–25 г. / И.Г. Горелик // Хозяйство Украины. – 1926. – № 8–9.
10. Прямые налоги на Донбассе // Финансовый бюллетень. – 1924. – № 41.
11. Сравнительные результаты обложения подоходно-поимущественным налогом в 1-й половине 1923–24 бюджетного года по Союзу ССР и Украине // Финансовый бюллетень. – 1924. – № 30.
12. Соколов В.С. Результаты проведения подоходно-поимущественного налога на Украине в 1-м полугодии 1923/24 г. / В.С. Соколов // Финансовый бюллетень. – 1924. – № 18.
13. Соколов В.С. Прямые налоги на Украине в 3-м квартале 1923/24 г. / В.С. Соколов // Финансовый бюллетень. – 1924. – № 39.
14. Хроника. Подоходно-поимущественный налог // Финансовый бюллетень. – 1923. – № 29–30.
15. Фінанси України / Загальна ред. члена колегії ЦСУ М.О. Авдієнка. – Х., 1927.
16. Фінанси України 1926–1927 рік.: Статистика України. – №150. – Випуск IV. – Х., 1929
17. Пояснююча записка до державного бюджету Української Радянської Соціалістичної Республіки на 1926–1927 бюджетовий рік. – Х., 1926.
18. Раевский А. Реализация государственного и местного бюджета на Украине / А. Раевский // Хозяйство Украины. – 1926. – № 5–6.
19. Пояснююча записка до державного бюджету УРСР на 1927–1928 бюджетовий рік. – Х., 1928.
20. ЦДАВО України. – Ф. 30. – Оп. 2. – Спр. 6282.
21. Державний бюджет УРСР на 1928–1929 рік з пояснюючою запискою. – Х., 1928.
22. Державний бюджет УРСР на 1929–1930 рік з пояснюючою запискою. – Х., 1929.
23. Гардин А. Перспективы госбюджетов в доходной части / А. Гардин // Плановое хозяйство. – 1928. – № 3.

Чеберяко О. Роль подоходно-поимущественного налога граждан в финансировании государственного бюджета УССР в 1920-е гг.

Освещается введение советской властью подоходного налога граждан и использование полученных от него денежных средств для финансирования государственного бюджета УССР в 1920-е гг.

Ключевые слова: доход, налог, финансирование, бюджет, денежные средства, УССР.

Cheberyak O. The role of the personal income-property tax in financing of the state budget of the Ukrainian SSR in 1920.

Highlights: the implementation of the personal income tax by the Soviet authorities and using of raised money in financing of the state budget of the Ukrainian SSR in 1920.

Keywords: income tax, finance, budget, cash, USSR.

Одержано 28.09.2012